

1. Створення ефективної системи регулювання та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ;

2. Підвищити роль та функції наглядових рад банків і небанківських фінансових установ, впроваджувати нові вимоги до систем внутрішнього аудиту та контролю в банках і в небанківських фінансових установах.

Впроваджувати ефективний консолідований нагляд за фінансовим сектором на основі принципів IOSCO, IAIS, Basel III, Solvency II, EIOPA, BIS, що дасть можливість ефективно діагностувати, попереджати розвиток системних ризиків та оцінювати реальну і потенційну дію шоків на фінансовий сектор та його учасників.

Створення дієздатної системи гарантування вкладів населення, що сприятиме отриманню гарантованої суми, зменшенню фактору морального ризику для більш відповідального вибору вкладниками банків та небанківських фінансово-кредитних установ [3].

Отже, фінансовий ринок є важливим фундаментом для зростання, розвитку і стабільності національної ринкової економіки. Розвиток фінансового ринку є ключовим елементом сильного економічного середовища, який підтримуватиме корпоративні ініціативи, забезпечуватиме фінансування реального сектора економіки через залучення інвестицій, здійснення платежів та перерозподілу капіталів. В умовах глобальної інтеграції ринків фінансових послуг надзвичайно важливим завданням для кожної країни є забезпечення функціонування конкурентного ринку фінансових послуг.

Список літератури

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

2. Николишин І. Ю. Роль та значення фінансового ринку в фінансовій системі України / І. Ю. Николишин, Н. В. Зізяк // ХКТЕІ. – «Young Scientist». – 2014. – № 7. – С. 53 – 55.

3. Шишпанова Н. О. Фінансовий ринок: сучасний стан, проблеми на перспективі розвитку / Н. О. Шишпанова, А. О. Іванов // Електронне наукове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2017. – № 1. – С. 66 – 72.

УДК 336.1

Горин В. П.

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Тернопільський національний економічний університет,

Троян О. Й.

студентка факультету фінансів,
Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА РЕЗЕРВИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Формування стабільних та прогнозованих обсягів доходів державного бюджету є об'єктивно необхідною передумовою зміцнення системи публічних фінансів та сталого прогресивного розвитку економіки держави. Виступаючи фінансовим підґрунтям діяльності органів державної влади, вони покликані забезпечити належне виконання державою покладених на неї завдань. Спектр цих завдань в сучасний період цивілізаційного розвитку вельми широкий та об'єднує як регулювання економічного розвитку, стимулювання структурної перебудови економічної системи, підтримку перспективних галузей економіки та інновацій, так і завдання соціального спрямування.

Проблематика бюджету є однією із найбільш розроблених у сучасній фінансовій науці. Серед найбільш авторитетних її дослідників варто виділити С. Булгакову, В. Дем'янишина, М. Єрмошенка, О. Кириленко, З. Лободіну, І. Луніну, Ц. Огня та багатьох інших вчених. Однак, аналіз наукової літератури переконливо засвідчує, що в більшості науковці концентрують свою увагу на питаннях функціонування системи місцевих бюджетів, а дослідження процесів формування та виконання державного бюджету зазвичай зводяться до аналізу його об'ємно-структурних параметрів чи тенденцій формування. Водночас,

продовжують залишатись недостатньо вивченими питання резервів зміцнення доходів державного бюджету в нових економічних та суспільно-політичних реаліях. Виняткової уваги потребують питання збільшення обсягу податкових надходжень бюджету, які є провідним джерелом його наповнення.

Не зважаючи на перманентне реформування податкової системи України, підходи та методи мобілізації податкових надходжень бюджету залишаються недосконалими, стримують розвиток підприємництва в країні, легалізацію тіньової економіки [1, с. 33]. Більшість проблем у цій сфері спричинені тим, що попри податкові новації, найважливіші проблеми податкової системи так і не були вирішені. Навіть після численних щорічних поправок до Податкового кодексу України вона зберігає низку негативних рис, які стримують зростання податкових надходжень державного бюджету, а саме: збереження паралельних підсистем оподаткування, що створює передумови для мінімізації податкових зобов'язань з боку великих компаній; значна нерівномірність податкового тягаря внаслідок масштабного ухилення від сплати податків та низька дієвість податкових норм, які мають упереджувати уникнення податкових зобов'язань; високий рівень податкової заборгованості.

Поряд із цим, до чинників, які справляють деструктивний вплив на рівень мобілізації податкових надходжень до державного бюджету також доцільно зарахувати складність адміністрування податкових зобов'язань, збереження сприятливих умов для розвитку корупційних дій, політизацію бюджетного процесу, лобізм та інші явища. З року в рік в Україні зберігається практика щорічного коригування податкових норм у рамках розгляду й затвердження проекту державного бюджету. Під впливом політичних чинників (популістської риторики, бажання підвищити електоральні симпатії та ін.) ухвалення рішень, які, з одного боку, зменшують видатки бюджету та, з іншого боку, скасовують пільги з оподаткування і розширюють податкову базу є вкрай непопулярними, а тому, зазвичай, не мають шансів бути ухваленими. Більш того, нерідко новації податкового законодавства можуть бути спричинені не стільки державницькою позицією, скільки лобіюванням з боку депутатів інтересів великого капіталу. Превалюванням політичних інтересів над економічними розрахунками можна пояснити періодичність таких явищ, що супроводжують бюджетний процес в Україні, як спроби профільного парламентського комітету та депутатського корпусу завищити доходи бюджету на плановий рік, а представників уряду – їх занизити; поєднання рішень, які передбачають зниження податкових ставок за одночасного розширення видаткових зобов'язань уряду та інше [2, с. 88]. Швидко вирішити ці проблеми не можливо, адже вони вимагають становлення в країні нових політичних реалій, які передбачатимуть ліквідацію таких явищ, як політична корупція, зрощення влади з великим капіталом, розгляд політики як сфери бізнес-інтересів.

Щодо резервів збільшення податкових надходжень державного бюджету, які можуть бути задіяні уже в теперішній час, то на наш погляд, вони мають місце у таких площинах: вдосконалення адміністрування митних платежів, радикальне зменшення масштабів корупції у цій сфері; вдосконалення моделі оподаткування підакцизних товарів; оптимізація рентних платежів за видобуток корисних копалин та інше.

Найбільші можливості для нарощування доходів державного бюджету закладені у вдосконаленні адміністрування митних платежів та боротьбі з контрабандою. За оцінками Інституту соціально-економічної трансформації, тільки у торгівельних взаєминах з країнами ЄС обсяги контрабанди складають понад 75 млрд. грн., а з урахуванням масштабів нелегального ввезення товарів з Китаю та інших держав Азії вони можуть перевищувати 150 млрд. грн. [3]. Внаслідок цього, за оцінками експертів, тільки у 2017 році державний бюджет втратив доходів загальним обсягом понад 70 млрд. грн., а на 2018 рік такі втрати оцінюються органами влади на рівні більше 4 млрд. дол., або 100 – 110 млрд. грн. [4]. Серед найбільш поширених способів контрабанди визначають: оформлення завантажених автомобілів як порожніх; перевезення товару так званими човниками в якості ручної поклажі; підробка документів на товар для зменшення його вартості; використання

офшорних компаній для симулювання повернення неякісних товарів; розвантаження суден у нейтральних водах; зміна маркування товарів у рамках митного оформлення та інші.

Поряд із прямими втратами бюджету, контрабанда негативно впливає на діяльність легальних імпортерів, які не можуть за таких обставин ефективно вести діяльність і зазнають збитків. Вирішити ці проблеми може впровадження електронної моделі митного оформлення товарів, або так званої smart-митниці. До найважливіших новацій цієї системи доцільно зарахувати: впровадження повного сканування транспортних засобів, які перевозять імпорт за допомогою скануючої систем стаціонарного типу; передачу функції обробки інформації митних сканерів до спеціального департаменту таргетингу та аналізу ризиків, що унеможливить домовленості між працівниками митниці, які оглядають транспортний засіб і перевізником; впровадження системи анонімною обробки митних документів для визначення митної вартості, що ускладнить можливості для її заниження; введення маршрутів слідування транспортних засобів до пунктів митного оформлення із застосуванням GPS-замків, що унеможливить розвантаження автомобіля на шляху від кордону до митниці.

Іншим потенційно вагомим резервом збільшення податкових надходжень до державного бюджету є рентні платежі за використання природних ресурсів. рентні платежі за останні роки зазнали значної трансформації, перетворившись на вагоме джерело доходів бюджету. З 2013 року до складу зборів та плати за спеціальне використання природних ресурсів включено плату за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату, а в 2015 році ставки рентної плати були значно підвищені, зокрема за видобуток нафти та конденсату – з 39 до 45 % – з покладів до 5 км, з 20 до 28 % – з глибин понад 5 км. Також було підвищено ставки рентної плати за видобуток газу. Внаслідок цих дій тільки за 2013 – 2016 рр. обсяги доходів бюджету від цього джерела зросли з 28,9 млрд. грн. до 46,6 млрд. грн., або в 1,6 рази [5]. Однак, під впливом лобістських груп, у 2018 році ставки рентної плати на видобуток нафти були знижені з 45 до 29 % (для покладів до 5 км) та з 21 до 14 % (для покладів понад 5 км). У якості обґрунтування такого зниження було заявлено необхідність нарощування видобутку вуглеводнів вітчизняного походження для забезпечення енергетичної незалежності. Однак, із вступом у дію знижених ставок ренти суттєвого прогресу у збільшенні видобутку не спостерігається, однак втрати бюджету орієнтовано склали майже 2 млрд. грн. Зважаючи на те, що ставки рентних платежів в Україні залишаються значно нижчими за рівень європейських країн, їхнє приведення у відповідність із світовою практикою може значно збільшити фінансовий ресурс державного бюджету.

Поряд зі вдосконаленням адміністрування фіскальних платежів, потребує посилення відповідальності платників податків за несумлінне виконання своїх зобов'язань щодо сплати податків і зборів. На відміну від вітчизняної практики, у розвинутих країнах ухилення від сплати податків, контрабанда та інші дії, які призвели до втрат бюджету розглядаються законодавством як один із найбільш тяжких економічних злочинів. Культивування такого підходу в Україні, поряд із проведенням активної політики підвищення податкової культури, на наш погляд, здатні значно зменшити масштаби ухилення від сплати податків та забезпечити приріст доходів державного бюджету.

Список літератури

1. Огонь Ц. Г. Домінанти фінансової стабільності в розвитку зобов'язань держави / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 32 – 41.
2. Іванова Л. М. Окремі аспекти реформування податкової системи України / Л. М. Іванова Вісник Національного університету «Кієво-Могилянська академія» «Наукові записки». Серія «Юридичні науки». – 2008. – Том 77. – С. 86 – 90.
3. Обсяг контрабанди в Україні становить мінімум 150 мільярдів гривень – Острікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.unian.ua/finance/10164512-obsyag-kontrabandi-v-ukrajinu-stanovit-minimum-150-milyardiv-griven-ostrikova.html>.
4. Втрати бюджету від контрабанди в Україні складають 4 млрд доларів на рік, – Аваков. РБК-Україна. 2018. 22 червня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/poteri-byudzhetu-kontrabandy-ukraine-sostavlyayut-1529665138.html>.
5. Голян В. Рента за природні ресурси: скільки грошей отримав держбюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20172923-renta-za-prirodni-resursi-skilki-groshej-otrimav-derzhbyudzheth>.